

Відгук

**офіційного опонента на дисертаційну роботу Смулки Оксани Ігорівни
«Забезпечення інноваційного розвитку сільськогосподарських
підприємств», подану на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань
05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю
051 «Економіка»**

Актуальність теми дослідження

Необхідною умовою забезпечення соціально-економічного розвитку аграрного сектора економіки є впровадження інновацій підприємствами – виробниками сільськогосподарської продукції. Формування їх конкурентних переваг передбачає застосування сучасних техніки, технологій, методів управління та організації господарювання, розширення асортименту вироблюваної продукції та модернізацію механізмів її реалізації. Інноваційна активність тією чи іншою мірою характерна для переважної більшості сільськогосподарських підприємств, завдяки чому в їх господарській діяльності та зокрема у системі аграрного виробництва спостерігаються позитивні зміни.

Водночас впровадження інновацій сільськогосподарськими підприємствами супроводжується низкою проблем, пов'язаних з ресурсним забезпеченням інноваційної діяльності, недоліками в економічному обґрунтуванні оптимальних варіантів її реалізації, відсутністю координації в діях окремих учасників відповідного процесу тощо. Не завжди економічна спрямованість інноваційних процесів враховує суспільні інтереси. Як недостатню можна охарактеризувати інноваційну активність малих агровиробників. Тому завдання формування механізмів та інструментів, що сприятимуть активізації інноваційної діяльності сільськогосподарських підприємств та підвищенню її ефективності, є актуальними, мають теоретичне значення і прикладну цінність.

Дисертацію виконано відповідно до тематики науково-дослідних робіт економічного факультету Львівського національного аграрного університету на 2016–2020 рр. «Організаційно-економічний механізм забезпечення інноваційного розвитку аграрного сектору економіки та села». Внеском дисертантки у її виконання є дослідження теоретико-методичних і практичних аспектів підвищення забезпечення інноваційного розвитку

сільськогосподарських підприємств, підвищення ефективності відповідної діяльності.

Загальна оцінка змісту роботи

Ознайомлення зі змістом дисертаційної роботи дозволяє зробити висновок, що вона містить результати системного дослідження теоретичних, методичних і практичних засад забезпечення інноваційного розвитку сільськогосподарських підприємств.

Виклад матеріалу відповідає поставленій меті. Висунуті здобувачкою наукові завдання загалом є вирішеними, мету дослідження досягнуто. Дисертація має логічну структуру, стиль викладу матеріалу – науковий. Авторка, здійснивши комплексне дослідження проблеми за обраною темою, продемонструвала системний підхід до вирішення завдань, пов'язаних із забезпеченням інноваційного розвитку сільськогосподарських підприємств з урахуванням існуючого стану аграрного сектора економіки України та завдань його розвитку.

Основні наукові результати, їх новизна, ступінь обґрунтованості та достовірності

Мета дослідження, яка полягає в поглибленні науково-теоретичних засад, обґрунтуванні методичних і практичних положень щодо забезпечення інноваційного розвитку сільськогосподарських підприємств, визначила його теоретичну і методологічну спрямованість. Отримані результати та прикладні рекомендації ґрунтуються на опрацюванні значного обсягу статистичної інформації, узагальненні світового та вітчизняного досвіду інноваційної діяльності сільськогосподарських товаровиробників.

Достовірність та обґрунтованість наукових положень, висновків і пропозицій, сформульованих у дисертаційній роботі Смулки О.І., підтверджуються використанням широкої інформаційної бази за темою дисертаційної роботи з різних джерел, зокрема офіційних даних Державної служби статистики України, Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України, Головного управління статистики у Львівській області, результатів власного обстеження інноваційної діяльності сільськогосподарських підприємств Львівської області, особистих спостереження авторки дисертаційної роботи. Широкий спектр інформаційних джерел дав змогу дисертантці відобразити тенденції інноваційного розвитку сільськогосподарських підприємств і глибоко охарактеризувати умови

розвитку інноваційних процесів у аграрному секторі економіки.

Достовірність та обґрунтованість наукових положень, висновків і практичних рекомендацій, сформульованих у дисертаційній роботі також підтверджується використанням сучасних загальнонаукових та спеціальних методів наукових досліджень, зокрема економіко-статистичного (для встановлення структурно-динамічних змін у діяльності сільськогосподарських підприємств, що відображають результати їхнього інноваційного розвитку); обстеження сільськогосподарських підприємств (для встановлення особливостей їхньої інноваційної діяльності); експертних оцінок (для встановлення рівня окремих видів ризиків при впровадженні інновацій у сільськогосподарських підприємствах); SWOT-аналізу (для узагальнення інформації про умови та результати інноваційної діяльності сільськогосподарських підприємств), а також положень системного підходу до пізнання соціально-економічних об'єктів, процесів та явищ.

Для досягнення мети дослідження поставлено низку завдань. Для їх виконання дисертанткою розкрито сутність інновацій та інноваційного розвитку підприємств; охарактеризовано види інновацій, що можуть застосовуватися сільськогосподарськими підприємствами, зазначено основні чинники, які впливають на їхню інноваційну діяльність; розкрито суть інноваційного потенціалу сільськогосподарських підприємств; встановлені тенденції розвитку сільськогосподарських підприємств, які відображають результати їхньої інноваційної діяльності; розкрито за результатами обстеження сільськогосподарських підприємств особливості їхньої інноваційної діяльності; сформульовано низку пропозицій щодо обґрунтування інноваційних проєктів сільськогосподарських підприємств та ресурсного забезпечення їх реалізації; обґрунтовано засади формування і використання інноваційного потенціалу системи аграрного виробництва на різних організаційних рівнях; обґрунтовано заходи, що спрямовані на розвиток інфраструктурного забезпечення інноваційної діяльності сільськогосподарських підприємств.

Основні досягнення дисертантки відображенні в положеннях наукової новизни, отриманої за результатами дослідження. Зокрема, авторкою удосконалено сутнісні положення щодо змісту інновацій, які впроваджуються в сільськогосподарських підприємствах, запропонувавши виділення видів інновацій, впроваджуваних у цих підприємствах, на основі їх класифікації за низкою ознак. Варто виділити й напрацювання, що стосуються класифікації чинників впливу на інноваційну діяльність сільськогосподарських

підприємств. Науковою новизною характеризується теоретичне обґрунтування передумов забезпечення інноваційного розвитку підприємства, де останній розглядається як результат інноваційної діяльності, яка для досягнення бажаних прогресивних змін у стані підприємства повинна відзначатися: постійним характером, оперативністю, цілеспрямованістю, комплексним характером, науковістю, наявністю стимулів до участі в інноваційному процесі в усіх задіяних у ньому суб'єктів.

Заслуговує високої оцінки ґрунтовний аналіз інноваційної діяльності сільськогосподарських підприємств. Особливо слід відмітити результати обстеження суб'єктів господарювання, які дали змогу встановити рівень їх інноваційної активності, поширення в галузі окремих видів інновацій, з'ясувати ставлення агровиробників до планування інноваційної діяльності, а також ідентифікувати вплив на цю діяльність низки чинників.

Вагомим результатом дослідження є розвиток засад впровадження інновацій у сільськогосподарських підприємствах у формі реалізації ними інноваційного проєкту. Набула розвитку методика оцінки інноваційного потенціалу сільськогосподарського підприємства, для чого сформована система критеріїв та показників його оцінки у розрізі окремих складових потенціалу. Значну увагу приділено засадам формування інноваційного потенціалу системи аграрного виробництва на мікро-, мезо-, макрорівнях. Становлять інтерес положення щодо формування інфраструктури, яка забезпечує інноваційний розвиток сільськогосподарських підприємств.

У цілому, достатня обґрунтованість результатів дисертаційного дослідження підтверджується такими положеннями:

- результати дослідження повною мірою викладено у наукових публікаціях у фахових та міжнародному наукових виданнях;
- результати дослідження апробовано на 8 конференціях;
- для формулювання висновків та пропозицій використано широкий спектр інформаційних джерел і методів наукових досліджень;
- методологічні та практичні положення і здобутки здобувача використано у діяльності Кам'янка-Бузької районної державної адміністрації, сільськогосподарського дорадчого центру «Фермерська країна», фермерського господарства «ЛІМ», а також в навчальному процесі у Львівському національному аграрному університеті при викладанні дисциплін. Результати дисертаційного дослідження позитивно оцінені та рекомендовані для використання департаментом агропромислового розвитку Львівської обласної державної адміністрації.

Теоретичне і практичне значення результатів дисертаційного дослідження

Теоретичне значення одержаних результатів полягає у поглибленні теоретичних засад і методичних положень щодо забезпечення інноваційного розвитку сільськогосподарських підприємств з урахуванням українських реалій. Практичне значення полягає у можливості використання теоретичних і прикладних розробок у діяльності сільськогосподарських підприємств, органів державної влади та місцевого самоврядування, інших суб'єктів і структур, причетних до забезпечення інноваційного розвитку агровиробників. Практичне значення результатів дисертаційної роботи підтверджене довідками про їх впровадження у діяльність відповідних організацій та бізнес-структур.

Достовірність та повнота викладу основних положень, висновків та результатів дослідження

Дослідження проведено з опрацюванням значної кількості наукових видань, у яких опубліковано праці вітчизняних і зарубіжних вчених, нормативно-правових актів, статистичних даних, які в поєднанні із вмінням дисертантки їх аналізувати та застосовувати наукові методи дослідження підтверджують достовірність і обґрунтованість сформованих наукових положень, висновків і рекомендацій. Порушень академічної доброчесності у матеріалах дисертаційного дослідження не виявлено.

Основні результати дисертаційного дослідження пройшли апробацію та отримали позитивну оцінку на міжнародних науково-практичних конференціях. За результатами дослідження опубліковано 14 наукових праць, серед яких – 5 статей у наукових фахових виданнях України та одна – в зарубіжному науковому періодичному виданні. Також у доробку авторки – 8 публікацій у матеріалах наукових конференцій.

Ознайомлення з публікаціями Смулки О.І. у фахових виданнях дозволяє зробити висновок про достатньо повне відображення основних результатів дослідження, які містять елементи наукової новизни, розвиток теоретичних положень, прикладні рекомендації.

Дискусійні положення та зауваження до дисертаційного дослідження

Відзначаючи вагому теоретичну і практичну значимість дисертаційної роботи Смулки О. І., необхідно звернути увагу на деякі положення дисертації, які можуть слугувати підставою для дискусії, та окремі недоліки, зокрема:

1. Розглядаючи зміст етапів інноваційного процесу в сільському господарстві (рис. 1.2), авторка в якості завершальної дії етапу освоєння інновації виділяє оцінку фактичної ефективності її впровадження. Зважаючи на принцип неперервності інноваційної діяльності, варто було передбачити й наступний крок, що стосується обґрунтування подальших нововведень в діяльності підприємства з урахуванням досягнутих результатів попередніх інновацій, або замкнути процес поверненням до першого етапу – створення інновації.

2. Доречним є аналіз діяльності наукових організацій Національної академії аграрних наук України (с. 107-109). Водночас варто було порівняти відповідні показники з результатами, по-перше, діяльності інших вітчизняних національних академій наук, що дало б змогу повніше відобразити особливості наукового забезпечення інноваційного розвитку підприємств аграрного сектора економіки, та, по-друге, недержавних організацій, які спеціалізуються на розробці та сприянні імплементації інновацій в діяльність сільськогосподарських підприємств.

3. У дисертаційній роботі авторка детально охарактеризувала етапи процесів обґрунтування ресурсного забезпечення інноваційної діяльності сільськогосподарських підприємств та формування їх інноваційного потенціалу (с. 138–175). Однак, на нашу думку, доцільною була б конкретизація особливостей зазначених процесів для малих, середніх та великих суб'єктів агробізнесу, адже вони суттєво різняться.

4. Роблячи висновок про відносно високий рівень інноваційної активності сільськогосподарських підприємств, слід було підкреслити, що він стосується насамперед середніх і великих за розмірами суб'єктів господарювання. Натомість невеликі агровиробники, як показали результати обстеження (с. 118), не проявляють високої інноваційної активності.

5. Висвітлюючи питання врахування побічних ефектів (екстерналіїв) реалізації інноваційних проєктів сільськогосподарськими підприємствами, доцільно було конкретизувати методика оцінки значущості окремих із них.

Загалом наведені зауваження не знижують наукової та практичної цінності проведеного дисертантом дослідження і не впливають на загальний позитивний висновок.

Загальний висновок

Вивчення змісту дисертаційної роботи Смулки Оксани Ігорівни підстави зробити наступний висновок. Дисертаційна робота на т «Забезпечення інноваційного розвитку сільськогосподарських підприємств самостійним завершеним науковим дослідженням, яке характеризує науковою новизною і практичною цінністю. Тема дисертаційного дослідження є актуальною, а її зміст відповідає спеціальності 051 «Економіка». Дисертанткою отримані нові науково обґрунтовані теоретичні й практичні результати, які в сукупності сприяють розв'язанню важливого наукового завдання – забезпечення інноваційного розвитку сільськогосподарських підприємств. Порушень академічної доброчесності у дисертаційній роботі виявлено.

За рівнем наукової новизни і практичної цінності, змістом оформленням, ступенем апробації й відображення в наукових працях дисертаційна робота «Забезпечення інноваційного розвитку сільськогосподарських підприємств» відповідає вимогам, передбаченим Порядком проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії затвердженим Постановою Кабінету Міністрів України від 06.03.2019 р. № 104, а її авторка – Смулка Оксана Ігорівна – заслуговує на присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки», спеціальністю 051 «Економіка».

Офіційний опонент

Доктор економічних наук, доцент,
заступник керівника навчально-наукового центру інформаційних технологій Поліського національного університету

О. М. Ніколюк

